

VAI TRÒ CỦA NƯỚC PHÁP ĐỐI VỚI XU HƯỚNG LIÊN KẾT CỦA LIÊN MINH CHÂU ÂU GIAI ĐOẠN HẬU BREXIT

Bùi Thị Thảo*

Tóm tắt: Là một trong sáu quốc gia sáng lập Liên minh Châu Âu (EU), có nhiều đóng góp trong việc kiến tạo và quyết định các vấn đề quan trọng nhất, nước Pháp đã chứng tỏ vai trò trụ cột đối với quá trình hình thành và phát triển của liên minh. Sau Brexit, Liên minh châu Âu đứng trước nhiều thách thức. Trong đó, thách thức lớn nhất là củng cố và tăng cường xu hướng liên kết nội khối nhằm mục tiêu làm sống lại một Liên minh Châu Âu đoàn kết, nhất thể hóa và thịnh vượng. Với tư cách là một trong hai quốc gia có nhiều tài nguyên quyền lực nhất, là hạt nhân lãnh đạo của EU, nước Pháp sẽ có đóng góp gì? Bài viết phân tích dự báo các xu hướng liên kết then chốt của EU giai đoạn hậu Brexit và những đóng góp của nước Pháp cho xu hướng đó.

Từ khóa: hậu Brexit, thách thức, vai trò, liên kết nội khối, Pháp

Abstract: As one of the six founding countries of the European Union (EU), with many contributions to the creation and decision-making of the most important issues, France has demonstrated a key role in the EU's formation and development process. After Brexit, the European Union faces many challenges. Among them, the biggest challenge is to consolidate and strengthen the trend of internal links aimed at reviving an united, unified and prosperous European Union. As one of the two countries with the most powerful resources, the leading nucleus of the EU, what contributions will France make? The article forecast analyzes the EU's key link trends in the post-Brexit period and the contributions of France to that trend.

Key words: post Brexit, challenges, role, internal links, France

1. Dấu ấn Pháp trong tiến trình liên kết của Liên minh Châu Âu

Lịch sử hình thành và phát triển của Liên minh Châu Âu chứng kiến đóng góp

quan trọng của Pháp với tư cách thành viên sáng lập và là trụ cột trong việc xây dựng các liên kết nền tảng của EU.

Sự ra đời của Liên minh Châu Âu được coi là bắt đầu từ sáng kiến của nguyên Bộ trưởng Ngoại giao Pháp Robert Schuman. Ngày 9/5/1950, Robert Schuman đã đề nghị "đặt toàn bộ nền sản xuất của Pháp và Đức về than và thép dưới quyền lực chung của

* PGS.TS, Trường Đại học Sư phạm Huế

Nhận bài ngày: 30/5/2019

Phản biện xong 7/6/2019

Chấp nhận đăng 15/6/2019

một tổ chức mở cửa có sự tham dự của các nước khác ở châu Âu"¹. Sáng kiến này được đánh giá là "kiến nghị dũng cảm phi thường" bởi nó không chỉ hóa giải tài tình mâu thuẫn sâu đậm giữa hai cựu thù Pháp - Đức mà còn khởi đầu cho tiến trình liên kết kinh tế quốc tế của các nước Tây Âu. Sáng kiến của R.Schuman là cơ sở để 5 nước Tây Âu khác là Italia, Đức, Hà Lan, Bỉ và Luxembourg kí Hiệp ước Paris thành lập nên Cộng đồng Than Thép Châu Âu - ECSC (18/4/1951) - tiền thân của Liên minh Châu Âu.

Đóng góp của Pháp trong quá trình hình thành và phát triển của EU còn được ghi nhận qua vai trò của Bộ trưởng Kinh tế - Tài chính và Ngân sách Pháp - Jacques Delors - khi ông giữ cương vị Chủ tịch Ủy ban Châu Âu từ 1985 đến 1995. Jacques Delors đã chỉ đạo soạn thảo cuốn *Sách trắng* gồm 300 thể lệ để tiến hành xây dựng Định ước Châu Âu đơn nhất nhằm tạo động lực cho quá trình nhất thể hóa kinh tế và tạo tiền đề thúc đẩy hội nhập chính trị của Cộng đồng Châu Âu (EC).

Vào cuối thập niên 1980, trước chuyển biến nhanh chóng của tình hình thế giới khi Chiến tranh Lạnh sắp kết thúc, vai trò của Pháp được khẳng định khi quốc gia này được vị Bộ trưởng Tài chính Liên bang Đức Wolfgang Schäuble lựa chọn trong "*để xuất Schäuble - Lamers*" (1994) nổi tiếng, chủ trương một Liên minh Châu Âu được đều hành bởi hai nước Pháp - Đức. Kế hoạch này thành công và đưa đến sự tăng trưởng kinh tế

cho EU đã chứng tỏ vai trò then chốt của Pháp đối với Liên minh. Sau đó, sáng kiến này được Tổng thống Pháp Nicolas Sarkozy vận dụng khi đề xuất xây dựng "khu vực kinh tế Pháp - Đức" có vai trò như "lõi hợp tác" để đưa quá trình nhất thể hóa kinh tế EU tiến lên phía trước, khi quá trình này đang dậm chân tại chỗ.

Từ sau cuộc khủng hoảng nợ công tồi tệ nhất trong lịch sử châu Âu (2008) đến nay, cùng với Đức, nước Pháp đã tạo nên "trục hạt nhân" đưa EU thoát dần ra khỏi các vấn đề nan giải: ứng phó khủng hoảng kinh tế - xã hội, cứu đồng tiền chung châu Âu, tái thiết nền kinh tế và các liên kết chính trị... Dấu ấn Pháp trong hiện tượng "Merkozy"² một lần nữa khẳng định tầm quan trọng của Pháp trong vai trò một đối tác chiến lược của Đức để lãnh đạo châu Âu, "*một mắt xích quan trọng, có vai trò sống còn đối với Liên minh Châu Âu và quá trình tái thiết châu Âu*"³. Sang thập niên thứ hai của thế kỷ XXI, chiến thắng của Emmanuel Macron trong cuộc bầu cử tổng thống mang tính quyết định năm 2017 tiếp tục đặt lên vai nước Pháp trọng trách tiên phong trong cuộc đấu tranh chế ngự sự bùng phát của chủ nghĩa dân túy đang chia rẽ Liên minh Châu Âu.

Hiện nay, khi tiến trình Brexit vẫn đang diễn ra, nước Pháp và Tổng thống Emmanuel Macron cũng được ghi nhận là người đồng

² "Merkozy" là một cách ghép chữ từ tên của Thủ tướng Đức Angela Merkel với Tổng thống Pháp Nicolas Sarkozy để chỉ sự phối hợp chặt chẽ, ăn ý của hai vị chính trị gia này.

³ Nguyễn An Hà (cb) (2013), *Điều chỉnh chính sách phát triển của một số quốc gia chủ chốt châu Âu*, Nxb. Khoa học Xã hội, Hà Nội, tr.175.

¹ Xem: Thế Đạt (2000), *Lịch sử kinh tế các nước Bắc*

hành quyền lực nhất có thể cùng nước Anh tìm kiếm một thỏa thuận tốt nhất cho cả Anh và Liên minh EU.

2. Vai trò của nước Pháp đối với xu hướng liên kết của Liên minh Châu Âu sau Brexit, giai đoạn 2018 - 2025

2.1. Xu hướng liên kết của Liên minh Châu Âu sau Brexit

2.1.1. Thực trạng liên kết của EU từ sau Hiệp ước Maastricht đến nay (1992 - 2019)

Với Hiệp ước Maastricht (1992), sau khi đã tiến một bước dài trong tiến trình nhất thể hóa kinh tế, Liên minh Châu Âu chính thức được định danh và có một chính sách đối ngoại - an ninh chung. Trên cơ sở hiệp ước này, Khu vực Schengen được áp dụng trong toàn bộ EU (trừ Vương quốc Liên hiệp Anh và Bắc Ireland), góp phần làm nên giá trị mang tính bản sắc của EU. Năm 1997, Hiệp ước Amsterdam mang lại cho EU vị trí Đại diện cấp cao về đối ngoại, tạo dựng “một tiếng nói chung” có trọng lượng hơn của EU trong công việc quốc tế. Hiệp ước Nice (2000) sau đó đã tiếp tục thúc đẩy sự gắn kết của Liên minh bằng cách hiện đại hóa các cơ cấu của EU. Mặc dù vậy, con đường tiến tới một “Liên minh Châu Âu thống nhất” vẫn còn hàng loạt những khó khăn cần tháo dỡ. Trong lúc EU tiến thoái lưỡng nan vì chưa thể thông qua Dự thảo Hiến pháp (2003) - được xem là vũ khí chính trị sắc bén của Liên minh - thì Hiệp ước Lisbon được kí kết, mang đến cho EU luồng sinh khí mới.

Với nội dung cải cách toàn diện đạt được, nhất là về thể chế, Hiệp ước Lisbon (13/12/2007) có ý nghĩa chính trị vô cùng

quan trọng đối với tiến trình liên kết của EU. Văn kiện này không chỉ tăng cường hiện thực hóa sức mạnh toàn khối mà còn nâng cao vị thế quốc tế của EU trên trường quốc tế thông qua “hình ảnh chung” và “tiếng nói chung” được đại diện bởi một vị Bộ trưởng Ngoại giao kiêm Phó Chủ tịch Ủy ban Châu Âu.

Có thể nói, tuy chưa giải quyết hết những khó khăn còn hiện hữu trong lòng Liên minh nhưng Hiệp ước Lisbon đã đánh dấu một bước ngoặt đặc biệt quan trọng trong tiến trình liên kết chính trị của EU và đặt lại phía sau quá trình cải tổ đầy khó khăn kéo dài gần một thập niên. Hiệp ước Lisbon được xem là nền tảng cho Liên minh trong thế kỷ XXI⁴. Tuy vậy, diễn biến vô cùng phức tạp của quan hệ quốc tế mà EU phải đối mặt từ sau cuộc khủng hoảng nợ công (2008) đã đặt hiệp ước này trước thực tế “tiếp tục được sửa đổi”. Những tác động tiêu cực từ sự tích hợp các vấn đề an ninh phi truyền thống nan giải đầu thế kỷ XXI và hệ lụy từ sau quyết định trưng cầu ý dân lịch sử của nước Anh (2016) đã đặt Liên minh trước thử thách to lớn. Sự chia rẽ sâu sắc trong nội bộ EU về hàng loạt các vấn đề kinh tế - xã hội, chính trị - đối ngoại, an ninh - quân sự, bản sắc văn hóa... đã làm rạn thêm những vết nứt vốn có trong Liên minh. Sự phát triển của chủ nghĩa dân tộc với sự ra đời, giữ vai trò quan trọng của nhiều đảng phái, lực lượng chính trị theo chính sách dân túy ở tất

⁴ Theo cách nói của Thủ tướng Đức Angela Merkel.

cả các nước EU⁵ và sự phân biệt địa - chính trị ngày càng lớn giữa các nước thành viên trong Liên minh đã tạo thêm nhiều nguy cơ đứt gãy trong sợi dây liên kết EU. Khoảng cách giữa các thành viên Đông Âu và Tây Âu ngày càng lớn; sự sát cánh của Hungary bên cạnh Ba Lan để chống lại quyết định của Ủy ban Châu Âu về chức năng của Tòa án Hiến pháp⁶; sự xích lại của các nước Nam Âu để đối trọng với các nước “miền Bắc” do Đức dẫn đầu trong các vấn đề dân nhập cư, phân bổ hạn ngạch người tị nạn, chính sách đối với nước Nga... là những biểu hiện chia rẽ rõ nét. Quyết định rời khỏi Liên minh Châu Âu của nước Anh - một trong số các thành viên trụ cột của EU - đã giáng thêm một đòn nặng nề vào ý chí nhất thể hóa của Liên minh. Tâm lí hoài nghi về tính ưu việt của mô hình EU được khuếch đại mạnh hơn bao giờ hết và dù mức độ đồng tình với mô hình hiện tại đến đâu thì việc điều chỉnh và cải tổ tiến trình hội nhập của Liên minh vẫn là xu hướng tất yếu trong bối cảnh hiện nay cũng như trong vài thập niên tới.

2.1.2. Xu hướng liên kết của Liên minh Châu Âu giai đoạn hậu Brexit

Brexit là một biến cố lịch sử đối với Liên minh Châu Âu. Tiến trình đàm phán để

đi đến thỏa thuận Brexit đầy trắc trở giữa Anh với EU đã chứng minh trình độ liên kết cao của Liên minh này nhưng cũng cho thấy tổn thương tất yếu EU phải gánh chịu. Brexit làm EU mất đi một phần lớn tiềm lực về mọi mặt. Việc khóa lấp khoảng trống của Anh để khôi phục và tăng cường những mối liên kết có tính hệ thống sẽ khiến EU đối mặt nhiều khó khăn. Mặc dù vậy, sau Brexit và trong các thập niên tới, EU vẫn là một trung tâm quyền lực lớn, chi phối cục diện thế giới đang đa cực hóa. Giới lãnh đạo của các cường quốc châu Âu ý thức sâu sắc sức mạnh tập thể mà EU đã tạo nên và lợi ích của đất nước họ trong tư cách thành viên của Liên minh. Vì vậy, 27 quốc gia thành viên còn lại của EU sẽ tiếp tục thúc đẩy tiến trình liên kết EU như là xu hướng tất yếu của tổ chức khu vực lớn nhất thế giới này. Kết quả thăm dò cử tri trước thềm cuộc bầu cử Nghị viện Châu Âu - cơ quan lập pháp của EU⁷ - diễn ra ngày 26/5/2019 cũng phản ánh ý nguyện của đa số dân chúng các nước thành viên là ủng hộ một Liên minh EU thống nhất.

Lịch sử cho thấy, tiến trình liên kết của EU được khởi đầu từ lĩnh vực kinh tế. Tiến trình này dần được triển khai toàn diện bởi các liên kết được mở rộng ra trên nhiều lĩnh vực chính trị, đối ngoại, an ninh - quân sự, văn hóa được kết hợp chặt chẽ với nhiều

⁵ Nổi bật trong lực lượng này là đảng “Mặt trận Dân tộc” do bà Marine Le Pen đứng đầu ở Pháp, Đảng Tự do của Geert Wilders ở Hà Lan, Phong trào cấp tiến “Podemos” ở Tây Ban Nha, đảng dân túy “Năm Sao” ở Italia, đảng cánh tả “Sự lựa chọn cho Đức” ở Đức, đảng Syriza của Alexis Tsipras ở Hy Lạp, đảng “Luật pháp và công lí” của Ba Lan và “Fides” do Viktor Orban đứng đầu ở Hungary.

⁶ Xem: Duy Long, “Ba Lan, Hungary - Liên minh chống lại EU”, *Giáo dục và thời đại*, số 46, thứ Năm,

⁷ Nghị viện Châu Âu là cơ quan lập pháp của EU để thực hiện 3 quyền cơ bản là lập pháp, quyết định ngân sách và giám sát các hoạt động của EU, bao gồm Ủy ban Châu Âu. Nghị viện Châu Âu sẽ bầu ra Chủ tịch Ủy ban Châu Âu.

mức độ. Sự kiện Brexit làm suy yếu tiến trình hội nhập của EU nhưng cũng tạo ra động lực thúc đẩy tiến trình ấy chuyển sang giai đoạn mới với những biện pháp cải tổ mạnh mẽ, thực tế và toàn diện hơn. Với thực trạng hội nhập và những yêu cầu mới đặt ra cho EU giai đoạn sau Brexit trong bối cảnh cục diện thế giới biến động phức tạp, xu hướng liên kết của EU giai đoạn 2018-2025 cũng như trong tương lai, dù được tiến hành ở phương thức và quy mô nào, đều dựa trên hai định hướng: phát triển các ưu thế sẵn có của Liên minh và chế ngự các thách thức nhằm tăng cường sức mạnh toàn khối, nâng cao vị thế quốc tế, đảm bảo EU là một cực quyền lực trong trật tự thế giới mới. Theo đó, xu hướng liên kết của EU giai đoạn hậu Brexit sẽ theo các định hướng quan trọng sau:

Thứ nhất, Liên minh Châu Âu sẽ tăng cường liên kết kinh tế và ưu tiên hoàn thiện hệ thống tài chính vững chắc, đảm bảo EU là một thể chế kinh tế và thương mại lớn nhất thế giới trong tương lai.

Liên kết kinh tế vốn là thành tựu nổi bật nhất của EU. Hiện nay, đồng Euro, khu vực Eurozone, thị trường chung (CM) và Liên minh Kinh tế tiền tệ Châu Âu (UEM) là những minh chứng cho trình độ liên kết kinh tế cao của khu vực EU. Trong đó, đồng Euro được xem là trụ cột cơ bản và là tài nguyên để mở rộng vị thế của EU trên trường kinh tế - chính trị thế giới. *"Nó là kết quả của quá trình hợp tác kinh tế của EU đã lên đến mức hoàn hảo và khó có một khối liên kết kinh tế*

*khu vực nào có thể cạnh tranh được"*⁸. Dù vậy, như thừa nhận của Bộ trưởng Tài Chính Pháp Bruno Le Maire, khi bàn về tương lai của EU trong bối cảnh cạnh tranh Mỹ Trung hiện nay, EU vẫn chưa có chủ quyền về tiền tệ, chủ quyền về thương mại và chủ quyền về công nghệ. Trong đó, chủ quyền về tiền tệ là ưu tiên hàng đầu để nâng tầm liên kết kinh tế EU lên trình độ cao và tránh được rủi ro. Theo ông B.Le Maire, Liên minh Châu Âu *"chưa đi đến cùng của quá trình chuyển đổi... chưa có dũng cảm và táo bạo để thực hiện hoàn toàn những gì mà Liên minh kinh tế và tiền tệ phải làm. Từ giờ, trách nhiệm của 19 nước trong khối đồng Euro là phải hoàn thiện khối này, cùng cố và cung cấp cho khối những công cụ để có thể đối phó với bất kỳ cuộc khủng hoảng tài chính hoặc kinh tế nào có thể xảy ra"*⁹. Trên thực tế, Khu vực đồng Euro chưa đủ mạnh trong khi *"có quá nhiều tiền mặt đang lưu thông và nợ của cả khu vực nhà nước lẫn khu vực tư nhân vẫn còn ở mức cao trong nhiều nước châu Âu"*¹⁰ nên EU khó tránh được cuộc khủng hoảng tiền tệ như đã diễn ra. Do vậy, mục tiêu sắp tới của liên kết kinh tế EU là Khu vực đồng Euro cần lập ra một ngân sách chung, một liên minh ngân hàng giữa các nước thành viên để đảm bảo

⁸ Đinh Công Tuấn (CB), (2011), *Liên minh Châu Âu hai thập niên đầu thế kỷ XXI*, Nxb. Khoa học xã hội, tr 188.

⁹ Thu Hằng, "Liên Hiệp Châu Âu cần "trường thành" để chống đỡ những thách thức mới", <http://vi.rfi.fr/phap/20190516-lien-hiep-chau-au-can-truong-phanh-de-chong-do-nhung-thach-thuc-moi>

¹⁰ Thông tấn xã Việt Nam, *Tài liệu tham khảo đặc biệt*, số 297/TTX-ĐN ngày 3/10/2014, tr.10.

Euro trở thành đồng tiền dự trữ toàn cầu, có thể sánh với đôla Mỹ hay Nhân dân tệ Trung Quốc. Điều này đòi hỏi EU phải xây dựng cho Eurozone một cơ cấu ra quyết định tốt nhất.

Dù nước Anh không tham gia Eurozone, song những thiết chế kinh tế - tài chính và quy mô thị trường của EU đều liên quan đến vai trò của Anh với tư cách là một trong 3 nền kinh tế lớn nhất khối, một thành viên của Liên minh Thuế quan (CU) và là trung tâm tài chính truyền thống của EU. Do vậy, việc củng cố và tăng cường các liên kết kinh tế của EU sau Brexit sẽ chịu ảnh hưởng lớn từ những chuyển động kinh tế nội khối. Mặc dù vậy, tác động của nhân tố bên ngoài là mạnh mẽ hơn. Trong đó, việc lệ thuộc vào các nguồn lực tự nhiên (năng lượng, lương thực...), chính sách bảo hộ thương mại của Mỹ và tham vọng mở rộng quyền lực bằng ngoại giao tài chính của Trung Quốc là những tác nhân lớn. Trước thách thức này, EU cần một chiến lược dài hạn, hiệu quả để tăng cường liên kết kinh tế, chống lại các tác động làm suy yếu và phân tán tiềm lực kinh tế của khối. Để trở thành một thể chế kinh tế lớn nhất toàn cầu, mang lại thịnh vượng cho Liên minh và cả châu Âu, việc thống nhất quyết tâm hoàn thiện hệ thống tài chính trong Eurozone, thiết lập chủ quyền thương mại và phát huy ưu thế công nghệ là xu hướng căn bản của liên kết kinh tế EU thời gian tới.

Thứ hai, Liên minh Châu Âu sẽ tiếp tục thể chế hóa và tăng cường liên kết chính trị.

Liên kết chính trị là điểm yếu của Liên minh Châu Âu. Brexit tuy không làm cho “*phương án chính trị của khối có thể bị biến mất*” nhưng lại khiến điểm yếu này trở nên nổi bật. Tuy vậy, đối với giới lãnh đạo EU, Brexit tạo ra động lực cải tiến mạnh mẽ hơn cho liên kết chính trị - lĩnh vực gặp nhiều khó khăn so với tiến trình hội nhập kinh tế. Trong giai đoạn 2018-2025, tiếp tục cải cách EU về mặt thể chế, hoàn thiện bộ máy lập pháp sau bầu cử Nghị viện (tháng 5/2019), quyết định vận dụng phương thức ra quyết định dựa trên “liên kết linh hoạt” hay “liên kết đa tốc độ” và thu hẹp khoảng cách giữa hai khối thành viên Đông Âu - Tây Âu để hướng đến một Liên minh siêu quốc gia là mục tiêu quan trọng của liên kết chính trị EU. Xu hướng liên kết chính trị nói trên đều cần tính đồng thuận nhưng linh hoạt và sức mạnh đoàn kết tập thể có trách nhiệm cao của các nước thành viên EU.

Thứ ba, thúc đẩy hợp tác an ninh - quân sự và xây dựng liên kết văn hóa để khôi phục bản sắc châu Âu là những mục tiêu hướng đến của liên kết EU sau Brexit.

Một trong những đặc điểm lớn của tình hình thế giới hiện nay và là thách thức an ninh của EU trong vài thập niên tới là sự bất định an ninh toàn cầu ngày càng lớn. Ngoài tình hình chung, EU phải đối mặt với thực tế an ninh đặc thù. Trong đó, sự bảo hộ từ “trụ cột an ninh” Mỹ sẽ không còn “tuyệt đối” như trước. Ngược lại, các thách thức an ninh nội khối cũng như thách thức an ninh từ bên ngoài sẽ đa dạng, phức tạp và nguy hiểm

hơn. Do vậy, để đảm bảo quyền lực của EU như một tổ chức khu vực hùng mạnh, việc tăng cường các liên kết về an ninh quân sự là vô cùng quan trọng. Điều này không chỉ mang lại khả năng phòng thủ trước các mối đe dọa lớn mà EU thường bị nhắm đến như: chủ nghĩa khủng bố quốc tế tấn công, vũ khí hủy diệt hàng loạt, xung đột nội khối... Việc xây dựng một quân đội hùng mạnh của EU còn mang ý nghĩa quyết định đến khả năng tự chủ an ninh, tự chủ đối ngoại và nâng cao vị thế quốc tế của liên minh như một "thế lực thanh bình" (empire paisible). Theo đó, EU sẽ tiến tới xây dựng một lực lượng quân sự tập thể dựa trên tài nguyên quân sự của các quốc gia thành viên và các cơ chế an ninh nền tảng.

Có thể nói, Brexit đã tạo ra cơn địa chấn trong lòng EU nhưng chính cuộc khủng hoảng này sẽ tạo ra động lực khiến EU phải thay đổi. Do đó, sau Brexit và cả trong vài thập niên tới, củng cố toàn diện các liên kết theo phương thức linh hoạt nhưng phải được thể chế hóa là hướng đi tất yếu của EU. Trong đó, liên kết tiền tệ - thương mại đóng vai trò tiên phong và được hỗ trợ mạnh mẽ bởi các liên kết chính trị - đối ngoại.

2.2. Vai trò của Pháp đối với xu hướng liên kết của Liên minh Châu Âu hậu Brexit

Pháp được thừa nhận là một trong những kiến trúc sư của tiến trình hội nhập châu Âu. Sau Brexit, cùng với nước Đức, Pháp sẽ tiếp tục là hạt nhân của tiến trình ấy. Dựa trên thực tế tiềm lực và chính sách đối với EU của Pháp, đóng góp của quốc gia này

đối với tiến trình liên kết EU giai đoạn 2018-2025 sẽ tập trung vào các phương diện sau:

Thứ nhất, Pháp đóng vai trò trụ cột trong việc kiểm chế và giải quyết các nhân tố gây tổn hại đến tiến trình liên kết toàn khối.

Theo giới chuyên gia, EU hiện nay và trong vài thập niên tới sẽ đối mặt với ít nhất bốn thách thức lớn gây phương hại đến tiến trình hội nhập khu vực. Đó là khủng hoảng chính trị, khủng hoảng các giá trị, khủng hoảng kinh tế - xã hội và khủng hoảng vai trò lãnh đạo¹¹. Một cách cụ thể, các yếu tố gây nguy hại mà EU cần chế ngự là sự bùng phát mạnh mẽ của chủ nghĩa dân túy, chính sách đối với người nhập cư, nạn thất nghiệp, sự suy yếu của đồng Euro và nền kinh tế EU, nguy cơ suy giảm an ninh và xói mòn bản sắc châu Âu. Không một quốc gia đơn lẻ nào có thể thay thế vai trò của EU để giải quyết các vấn đề trên. Tuy nhiên, với thực lực kinh tế, quân sự, ảnh hưởng chính trị, văn hóa sâu rộng, nước Pháp có thể đảm đương vai trò tiên phong trong việc kim chế và giải quyết các khó khăn này thông qua việc đề xuất, triển khai các ý tưởng để củng cố và thúc đẩy nội lực EU trên nhiều lĩnh vực.

Trên lĩnh vực chính trị, chiến thắng thuyết phục¹² của Emmanuel Macron trong cuộc bầu cử tổng thống tháng 5/2017 trước

¹¹ Theo Bernardino Leon, chủ tịch Viện Hàn lâm Ngoại giao Các Tiểu Vương quốc Arab Thống Nhất, cựu đại diện của Liên minh Châu Âu cho vùng Nam Địa Trung Hải tại Hội thảo "Tương lai châu Âu trước sự cạnh tranh Mỹ-Trung" do Viện Quan hệ Quốc tế Pháp (IFRI), tổ chức ngày 12/04/2019.

¹² E.Macron chiếm 66,1% tỉ lệ phiếu bầu so với 33,9% của đối thủ, trở thành vị tổng thống trẻ tuổi nhất trong lịch sử nước Pháp.

đối thủ cực hữu Marine Le Pen, người chủ trương một “nước Pháp đóng cửa biên giới và từ giã mái nhà chung châu Âu”, được xem là bước ngoặt có tính quyết định không chỉ đối với Pháp mà cả với EU. Trong bối cảnh Liên minh Châu Âu đang bị chia rẽ sâu sắc do sự trỗi dậy của xu hướng dân tộc chủ nghĩa, chiến thắng của E. Macron đã mang lại một nước Pháp tự do thương mại và gắn kết với EU, tạo ra động lực thúc đẩy tiến trình hội nhập và kim hãm sự bùng phát của chủ nghĩa dân tộc như một thứ “dịch bệnh” đang lây lan khắp châu Âu. Phát biểu sau thắng lợi bầu cử, E. Macron cho rằng, nước Pháp cần đóng vai trò quan trọng trong việc củng cố Liên minh Châu Âu, khẳng định sẽ bảo vệ châu Âu và nỗ lực tạo ra mối liên kết giữa Liên minh với công dân các nước thành viên. Do vậy, E. Macron đắc cử được coi là “thắng lợi kép” của Pháp và EU, bởi việc nước Pháp ủng hộ hội nhập châu Âu có ý nghĩa cực kì quan trọng trước làn sóng của tư tưởng dân tộc, nhất là chấn động lịch sử nước Anh gây ra sau Brexit. Tổng thống Pháp cũng cho thấy ông là “tuyên đầu” để bảo vệ Liên minh Châu Âu trước nguy cơ tan rã với chuỗi hoạt động kêu gọi cử tri toàn châu Âu và cử tri Pháp đi bầu cử Nghị viện Châu Âu¹³ và đề xuất “Xây dựng liên minh của những người cấp tiến” để chống lại những người muốn lí khai EU.

Trên lĩnh vực kinh tế, để xây dựng đồng Euro mạnh và thiết lập chủ quyền tiền tệ của EU, Tổng thống Pháp Emmanuel Macron và Chủ tịch Ủy ban Châu Âu Jean-Claude Juncker đã đưa ra đề xuất về 3 vấn đề chính gồm: thành lập ngân sách chung cho khu vực đồng Euro để có thể sử dụng ứng phó khi xảy ra khủng hoảng; đơn giản hóa quy tắc ngân sách; hoàn thiện Liên minh ngân hàng, xóa bỏ những hạn chế giữa các thể chế cho vay trong khu vực. Đây là những mục tiêu thực tế mà Liên minh Kinh tế và Tiền tệ của EU (EMU) sẽ triển khai trong thời gian tới.

Về an ninh - quân sự, một trong những sáng kiến tác động mạnh đến định hướng liên kết của EU giai đoạn 2018-2025 là đề xuất thành lập quân đội riêng cho EU của Pháp. Tháng 11/2018, Tổng thống E. Macron đã kêu gọi xây dựng “một quân đội châu Âu thực sự”. Lí do ông Macron đưa ra là để bảo vệ EU trước các mối đe dọa bên trong, bên ngoài, đồng thời cho rằng EU cần giảm bớt sự phụ thuộc vào sức mạnh quân sự của Mỹ. Giải thích này càng hợp lí trong bối cảnh Tổng thống Mỹ D. Trump tuyên bố ý định rút khỏi Hiệp ước Lực lượng hạt nhân tầm trung INF, đòi gia tăng trách nhiệm tài chính của EU đối với NATO. Mặt khác, việc xây dựng quân đội chung còn là một phương thức trong nỗ lực làm hùng mạnh EU. Tuy vậy, mục tiêu này sẽ vấp phải khó khăn đáng kể về ngân sách quốc phòng, về thể chế hóa cơ chế phối hợp quân đội và việc tích hợp các hệ thống vũ khí quân sự giữa các nước thành viên. Dù vậy, trong bối cảnh chuyển biến phức tạp của tình hình thế giới hiện nay và

¹³ Cuộc bầu cử Nghị viện Châu Âu diễn ra ngày 26/5/2019 được xem là cuộc bầu cử quan trọng nhất của EU kể từ năm 1979 bởi sẽ quyết định số phận của Liên minh này trong bối cảnh sự lớn mạnh của các lực lượng chính trị theo tư tưởng dân tộc có nguy cơ làm

hai thập niên tới, một Liên minh Châu Âu tự chủ, hùng mạnh, có vị thế đòi hỏi không thể thiếu quyền lực quân sự. Điều này cho thấy tầm nhìn của Macron về xu thế liên kết an ninh - quân sự của EU là một thực tế và mang tính chiến lược. Đề xuất này cũng là một biện pháp trấn áp khuynh hướng suy yếu an ninh của EU hiện nay.

Ngoài ra, nước Pháp cũng là hạt nhân góp phần giải quyết các vấn đề người nhập cư, chính sách an sinh xã hội, khôi phục bản sắc văn hóa châu Âu... để kiến tạo động lực liên kết văn hóa-xã hội cho EU.

Thứ hai, Pháp là động lực và là thành viên không thể thiếu để Liên minh Châu Âu xây dựng các liên kết trụ cột.

Trước hết, trong lĩnh vực kinh tế, Pháp là nền kinh tế lớn thứ hai của EU và là thành viên của Nhóm bảy nước công nghiệp phát triển nhất thế giới (G7), có quy mô kinh tế lớn thứ 6 toàn cầu (khoảng 3,21 nghìn tỉ USD - số liệu năm 2017) nên sự hùng mạnh của kinh tế Pháp có ảnh hưởng trực tiếp đến nền kinh tế EU. Quan trọng hơn, Pháp cùng với Đức là thành viên chủ chốt của Hội đồng các Bộ trưởng Tài chính Khu vực đồng Euro (Eurogroup), là nơi ra các quyết định về liên kết kinh tế - tài chính của EU. Do vậy, khi được phỏng vấn về vai trò của Pháp đối với liên kết kinh tế trong Eurozone, cựu Bộ trưởng Tài chính Đức W.Schauble khẳng định: “... Với tư cách là Bộ trưởng Tài chính, tôi không thể tự cho phép mình dậm lên các kịch bản chính trị viễn tưởng. Một đồng tiền chung châu Âu mà không có Pháp là điều

không thể nghĩ tới. Đó sẽ là sự chấm dứt đồng Euro”¹⁴. Rõ ràng, sự hùng mạnh của nền kinh tế Pháp là nhân tố quyết định đối với sự thịnh vượng của toàn khối.

Một thách thức khác ảnh hưởng đến tăng trưởng kinh tế EU thời gian tới là sự thiếu hụt các nguồn lực tự nhiên, nhất là năng lượng. Đề đối phó với vấn đề này, khôi phục nguồn cung năng lượng truyền thống từ Nga là một mục tiêu EU hướng đến. Thực hiện mục tiêu này, ngoài vai trò đột phá tiên phong của Đức trong hợp tác năng lượng với Nga, việc tận dụng các liên kết tích cực của Pháp dưới thời Tổng thống N.Sarkozy được xem là yếu tố thuận lợi để giúp EU vượt qua các rào cản trong hợp tác kinh tế - năng lượng và an ninh với Nga kể từ xung đột Crum (2014). Với vai trò là đối tác chiến lược của Nga, Pháp là cầu nối để EU và Nga khôi phục hợp tác, trước hết trong lĩnh vực năng lượng và thương mại.

Về đối ngoại, nâng cao vị thế quốc tế của EU với tư cách “một tiếng nói chung” và thúc đẩy vai trò EU trong quan hệ quốc tế là trọng tâm liên kết về phương diện đối ngoại của EU thời gian tới.

Trong đó, cái thiện quan hệ với Nga là một vấn đề gây chia rẽ EU nhưng tương lai, sự phát triển toàn diện của EU lại tùy thuộc lớn vào Nga do những ràng buộc lợi ích kinh tế, chính trị từ hai phía. Thực tế cho thấy, sau Đức, Pháp là quốc gia EU có mối quan hệ thương mại thường xuyên với Nga. Trong

¹⁴ TTXVN, *Tài liệu tham khảo đặc biệt*, số 297. TTX/ĐN, tr.8.

cuộc họp của Hội đồng Châu Âu ngày 17/5/2019 vừa qua, nỗ lực của Pháp được ghi nhận. Cùng với Đức, Pháp đã thuyết phục và đóng vai trò hòa giải để thông qua một tuyên bố chung mà theo đó, Nga sẽ trở lại vai trò thành viên của Hội đồng Châu Âu. Nga, ngay sau đó, cho biết sẽ tiếp tục đóng góp tài chính cho tổ chức này và có thể tham gia cuộc họp nghị viện của Hội đồng Châu Âu vào tháng 6/2019. Kết quả này làm giảm bất đồng và mở ra cơ hội hợp tác giữa EU với Nga.

Vai trò của Pháp còn thể hiện trong sáng kiến của Tổng thống Macron về cuộc họp thượng đỉnh của EU với Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình (26/3/2019). Đề xuất của Pháp tạo nên giá trị biểu trưng lớn cho vai trò và sức mạnh tập thể của EU.

Về an ninh - quân sự, sau Brexit, Pháp là nước có quyền lực quân sự lớn nhất Liên minh. Là thành viên duy nhất của EU sở hữu hệ thống vũ khí hạt nhân, có lực lượng quân sự hùng mạnh nhất, là một trong hai quốc gia xuất khẩu vũ khí lớn nhất châu Âu, có nhiều căn cứ quân sự ở nước ngoài và là cường quốc châu Âu đầu tiên gần đây thể hiện rõ lập trường bảo vệ tự do hàng hải ở Châu Á - Thái Bình Dương, hiện nay, nước Pháp có địa vị quan trọng nhất về an ninh - quân sự ở châu Âu và EU. Pháp cũng là quốc gia đề xuất thành lập quân đội chung EU. Do đó, trong việc nâng cấp cơ chế hợp tác quân sự của EU giai đoạn sau Brexit, vai trò then chốt của Pháp là không thể thiếu vắng.

Ngoài ra, điều cần ghi nhận là *đóng góp cá nhân của các nhà lãnh đạo Pháp*. Trong

tư cách là nguyên thủ quốc gia hay thành viên cấp cao của EU, họ thực sự là nhân tố then chốt cho nhiều đóng góp mang tính đột phá của Pháp đối với tiến trình liên kết EU.

Kết luận

Tóm lại, sau những biến động dữ dội suốt hai thập niên đầu thế kỷ XXI, sự phát triển của EU giờ đây phụ thuộc lớn vào sự kiên định, tính năng động, khả năng đột phá và hành động tiên phong của các cường quốc trong Liên minh. Trong đó, nước Pháp, dưới sự dẫn dắt của Tổng thống E.Marron - với vai trò là quốc gia có "trách nhiệm đặc biệt" - sẽ tiếp tục là nhân tố động lực cho tiến trình hội nhập của EU. Như thừa nhận của nhà chính trị, nhà kinh tế, cựu Bộ trưởng Tài chính Đức Wolfgang Schauble: "*Pháp là một quốc gia lớn, dân tộc Pháp là một dân tộc tuyệt vời,... chúng ta không thể đưa châu Âu tiến lên phía trước mà không có Pháp*"¹⁵. Tất nhiên, trước biến động phức tạp của tình hình thực tế hiện nay, nước Pháp phải đương đầu với nhiều thách thức. Vì thế, một nước Pháp đơn độc cũng sẽ không thể đẩy được bánh xe liên kết của EU.

Tài liệu tham khảo

1. Thế Đạt (2000), *Lịch sử kinh tế các nước Bắc Âu*, Nxb. Nông nghiệp, Hà Nội.
2. Nguyễn An Hà (cb), (2013), *Điều chỉnh chính sách phát triển của một số quốc gia chủ chốt châu Âu giai đoạn khủng hoảng tài chính và suy thoái kinh tế toàn cầu*, Nxb. Khoa học Xã hội, Hà Nội.

¹⁵ TTXVN, "Còn lại gì sau giấc mộng châu Âu", *Tài liệu tham khảo đặc biệt*, số 297/TTX-ĐN (30/10/2014), tr.6-12.

3. Thu Hằng, *Liên Hiệp Châu Âu cần "trường thành" để chống đỡ những thách thức mới*, <http://vi.rfi.fr/phap/20190516-lien-hiep-chau-au-can-truong-thanh-de-chong-donhưng-thach-thuc-moi>.

4. Đại học Huế (2009), *220 năm cách mạng Pháp (1789 – 2009) và quan hệ Việt – Pháp trong lịch sử*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội.

5. Matthias Matthijs (2018), "Europe after Brexit, a Less Perfect Union", Multilateral Diplomacy Workshop Proceedings.

6. Sanya Khetani-Shah and Jillian Deutsch (2017), *Brexit Timeline: From Referendum to EU Exit*,

<https://www.politico.eu/article/brexit-timeline-from-referendum-to-eu-exit-united-kingdom-european-union/>, cập nhật đến 26/3/2019.

7. Lưu Ngọc Trinh (CB), (2008), *Kinh tế và chính trị thế giới: vấn đề và xu hướng tiến triển*, Nxb. Lao động, Hà Nội.

8. Đinh Công Tuấn (CB), (2011), *Liên minh Châu Âu hai thập niên đầu thế kỷ XXI*, Nxb. Khoa học Xã hội, Hà Nội.

9. Thông tấn xã Việt Nam (2014), *Tài liệu tham khảo đặc biệt*, số 297/TTX-ĐN.

10. Viện Nghiên cứu Châu Âu (2017), *Kỳ yếu Hội thảo khoa học quốc tế "BREXIT và một số tác động tới khu vực và Việt Nam"*, Hà Nội, 11/2017.